

'Ik zie het als een verrijking, noem het Duits-plus'

Duitse minderheden tussen Oost en West

Achtergrond - 16 juli 2012 - Auteur: Erwin Vervloed

Over haar geboorteland Kirgizië weet Anna (23) praktisch niets. Ze was één jaar toen ze met haar ouders naar Duitsland kwam. Haar Rusland-Duitse familie bouwde na 1989 een nieuw leven op in Duitsland. Toch trekt het verre, exotische Kirgizië haar. Volgend jaar hoopt ze met haar moeder het land te bezoeken.

De geschiedenis van Anna's familie hangt van pech en toeval aan elkaar. Ze stamt af van de zogenoemde Rusland-Duitsers, Duitsers die zich in de loop van de eeuwen over Oekraïne, Rusland en een aantal Centraal-Aziatische landen verspreidden. "De grootouders van mijn moeders kant zijn in Oekraïne geboren, net als mijn opa van vaders kant", vertelt ze. "Waarschijnlijk is mijn familie ooit van Noord-Duitsland naar Oekraïne gegaan, maar daar weet ik niet veel van. Mijn andere oma komt van de Duitse minderheid uit Kazachstan."

Alle vier haar grootouders werden net als veel andere Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog door Stalin naar het noorden van Rusland gedeporteerd. "Daar moesten zij dwangarbeid verrichten in een werkkamp. Bij toeval kwamen ze daarna veel zuidelijker terecht in Kirgizië en Tadzjikistan. Daar groeiden mijn vader en moeder op."

Uitreisvisum

Met de deportatie van Duitsers in de Sovjet-Unie kwam een einde aan de relatieve vrijheid die de Duitse bevolking daar voor de Tweede Wereldoorlog genoot. Dat er tegenwoordig bijna geen Duitsers meer in Kirgizië wonen, komt vooral omdat het er na de oorlog steeds gevaarlijker werd, meent Anna. "De Duitse minderheid werd door de Kirgiezen als fascistten gezien."

Haar ouders deden jaren achter elkaar tevergeefs een aanvraag voor een uitreisvisum. Pas in de jaren tachtig, toen Gorbatsjov in Rusland aan de macht kwam, werd het voor de Duitse minderheid mogelijk naar Duitsland te emigreren. "Toen zijn eerst mijn ouders samen met mijn opa en oma vertrokken. Later kwamen andere familieleden. Tegenwoordig woont niemand van mijn familie meer in Kirgizië."

"Mijn moeder en ik zeggen wel eens over iemand: wat is hij Duits!
Daarmee bedoelen we dan: bekrompen"

De Rusland-Duitsers werden in Duitsland niet bepaald hartelijk ontvangen, vertelt Anna. "Ze werden hier als de nieuwe Turken bestempeld, die alleen gekomen zouden zijn om te profiteren van de Duitse welvaart." Andersom herkenden de Rusland-Duitsers zich niet in de bevolking van Duitsland, meent Anna. "Bepaalde waarden zoals hard werken, netheid en gehoorzaamheid worden bij ons enorm benadrukt, maar die zagen de Rusland-Duitsers niet terug in Duitsland. Die mentaliteit vormde een belangrijke reden voor de afgrenzing van de Rusland-Duitsers tegenover de rest van de bevolking, toen zij eenmaal in Duitsland waren. Mijn moeder vond het bijvoorbeeld verschrikkelijk toen ze merkte hoe kinderen hier soms tegen hun ouders praten."

Zuiver Duits bloed

Anna's grootouders hechten erg aan hun Duits-zijn. "Door hun ervaringen in de Sovjet-Unie hebben mijn opa en oma een grote hekel aan Russen. Zij zouden zichzelf nooit Rusland-Duitsers noemen, ze zijn beslist Duits. Voor hun generatie speelt het idee van zuiver Duits bloed nog steeds een belangrijke rol. Toen mijn oom het waagde met een Russische vrouw te trouwen, was dat voor mijn grootouders een flink probleem. Bij etentjes levert het nog regelmatig ruzie op."

Het idee anders te zijn dan anderen had Anna al vroeg, vertelt ze. "Op de basisschool speelt het natuurlijk nog niet zo waar je vandaan komt, maar kinderen vroegen soms: zijn jullie Russen? Ik ben dat toen aan mijn moeder gaan vragen. Nee, wij zijn Duitsers, zei zij."

Veel negatieve ervaringen heeft Anna zelf niet gehad. "Soms laten vrienden of bekenden zich in een café wel eens negatief uit over buitenlanders, maar ze zeggen er snel voor de zekerheid bij dat ze mij daarmee niet bedoelen. Dat vind ik wel vervelend. Ook al heb ik nooit in Kirgizië gewoond, ik voel me toch een beetje alsof ik tussen twee culturen zit. Ik ben namelijk ook Rusland-Duitse en ben daarom begonnen Russisch te leren. Al met al voel ik me vooral verrijkt. Noem het Duits-plus."

Bekrompen

Duits zijn heeft voor Anna een dubbele betekenis. "Met mijn moeder zeg ik weleens over iemand: wat is hij Duits! Daarmee bedoelen we dan dat hij bekrompen is. Natuurlijk is dat gek, want wij zijn ook Duits, maar we hebben toch een ander temperament. We ruziën wat meer, maar houden ook meer van een feestje. Bovendien is onze familie heel hecht. Ik bel bijvoorbeeld elke dag met mijn moeder."

Ook de keuken bij Anna thuis is niet 'typisch Duits', vertelt ze. Bij het schrijven van een werkstuk over dat onderwerp ontdekte ze dat nog meer dan de taal eten een belangrijk bindmiddel is voor de Rusland-Duitse minderheid. "Iets bekends is bijvoorbeeld sjasliek, maar er zijn ook gerechten uit Oezbekistan en Tadzjikistan. Zelf maak ik dat soort gerechten niet. Ooit heb ik vijf uur in de keuken gestaan om 'pelmeni' te maken, een soort deegbolletjes met vlees, maar zoiets duurt me te lang."

Toch zou Anna de typische keuken graag aan de volgende generatie meegeven. Ook zou ze haar kinderen een Slavische taal willen bijbrengen. "Ik zou ze duidelijk willen maken dat er meer is dan Frans en Italiaans en dat er in het oosten van Europa ook mooie talen worden gesproken."

Over het huidige Kirgizië weet Anna maar weinig, geeft ze toe. "Volgend jaar wil ik met mijn moeder naar Kirgizië en Tadzjikistan. Ik ben nieuwsgierig naar het land waar ik geboren ben. Het is voor mij een exotisch land met een goed klimaat en lekker eten."

Interviewer [Erwin Vervloed](#) volgt de tweejarige master [Ost-West-Studien](#) in Regensburg. Daar kwam hij in aanraking met de verhalen van Duitse minderheden. In 2010 maakte hij deel uit van de redactie van Duitslandweb.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/3179/ik-zie-het-als-een-verrijking-noem-het-duits-plus>